

Oppgave

Fortellinger om 22. juli – Arbeid med kilder

Historiebevissthet og kildekritikk

Kilden får oss til å lure på...

Kilden får oss til å tenke...

Kilden får oss

Kilden forteller noe om...

Fortellinger om 22. juli – Arbeid med kilder

Et mangfold av fortellinger og kilder

I den grad 22. juli er til stede i bevisstheten til dagens skoleelever, er det i minkende grad som personlige minner, og i økende grad som del av et kollektivt minne som forvaltes og videreformidles mellom generasjoner.

Historien om terrorangrepet må fremover fortelles, forklares og settes inn i en større sammenheng, slik vi gjør med andre historiske hendelser. I denne oppgaven skal elevene diskutere og reflektere rundt ulike kilder.

- Hvilke kilder har vi for å fortelle historien om 22. juli 2011?
- Hva kan de brukes til?
- Hvilke kilder trenger vi for å forstå årsaker, konsekvenser og betydningen av 22. juli i dag?

Om oppgaven

Elevene skal reflektere rundt ulike kilder til 22. juli-historien, og diskutere kildenes innhold, verdi og mangler.

Oppgaven gir elevene innsikt i 22. juli som historisk hendelse, om årsaker og konsekvenser. Samtidig fungerer oppgaven som en øvelse i kildekritikk og historiebevissthet.

- Tema: Historiebevissthet og kildekritikk
- Tidsbruk: 45 minutter
- Anbefalt målgruppe: 9. trinn – VG3

Forarbeid

Oppgaven tar høyde for at elevene besitter grunnleggende kunnskap om 22. juli 2011.

For best mulig utbytte av øvelsen anbefaler vi at elevene har kjennskap til:

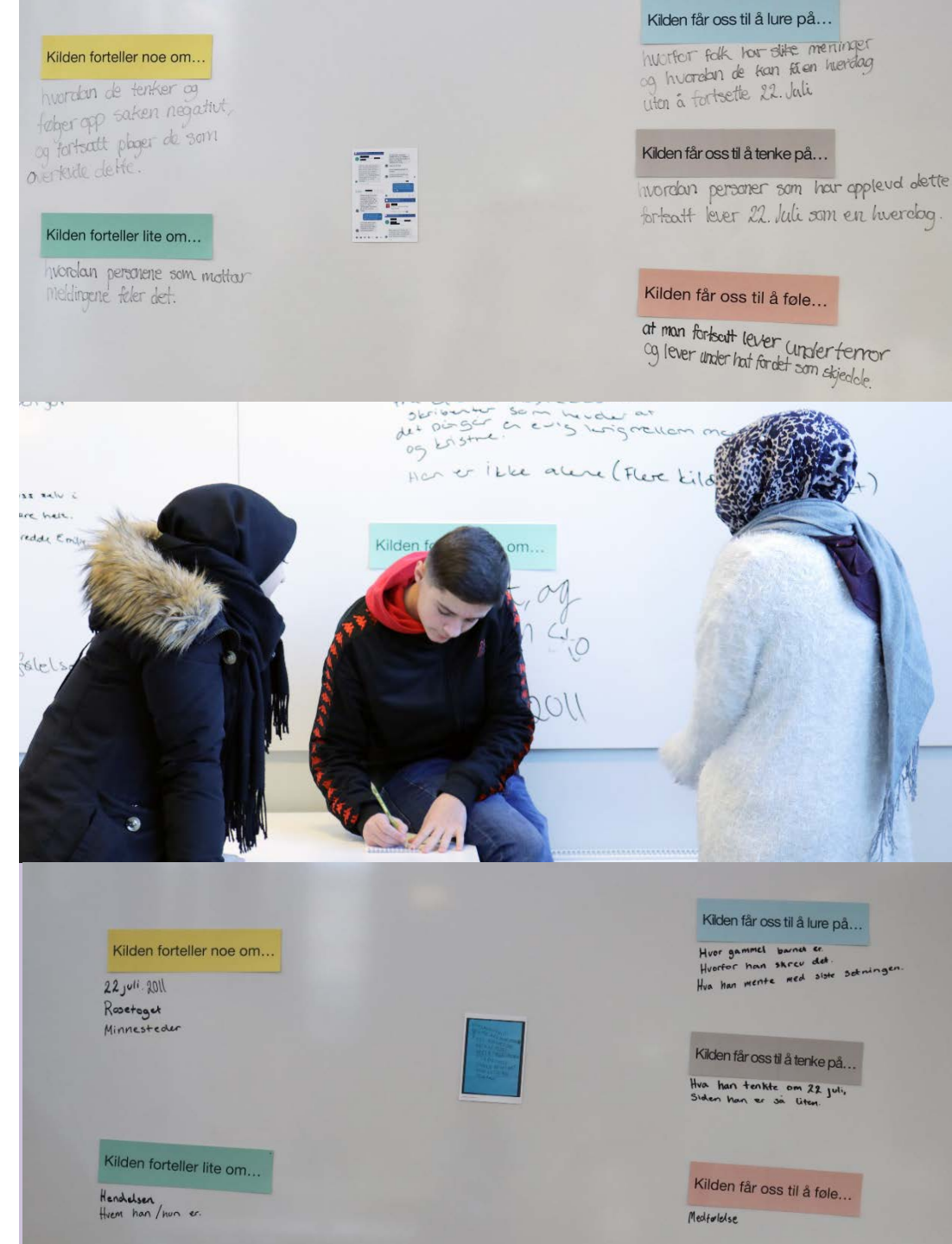
- Realhistorisk fakta om terrorangrepet.
- Gjerningsmannens motiv og mål.
- Samfunnets reaksjon og respons i kjølvannet av terroren, herunder rettssaken i 2012.

Øvelsen er opprinnelig utviklet til undervisningstilbudet "[Min historie – personlige historier fra og om 22. juli](#)". Her inngår den som en refleksjonsoppgave etter at elevene har sett 22. juli-senterets utstilling, og som en forberedelse til et møte med vitner.

Gjennomføring

- Lærer presenterer oppgaven
- Klassen deles inn i grupper (3-5 elever pr. gruppe)
- Hver gruppe får utdelt en kilde, og overskriftene:
  - ***Kilden forteller noe om...***
  - ***Kilden forteller lite om...***
  - ***Kilden får oss til å lure på...***
  - ***Kilden får oss til å tenke på...***
  - ***Kilden får oss til å føle...***

Gjennomføring

- På ulike måter og med ulikt utgangspunkt forteller kildene noe om 22. juli-historien. Noen kan knyttes direkte til det som skjedde, noen kan brukes til å forstå årsaker eller konsekvenser av terroren, andre kan fortelle noe om hvorfor 22. juli er aktuelt i dag.
- Elevene skal knytte egne refleksjoner til kilden de har fått utdelt.
  - Hva slags informasjon/kunnskap gir kilden om 22. juli?
  - Hvordan kan den bidra til å få innsikt i det som skjedde, historien før, etter?
  - Hva slags informasjon gir kilden i mindre grad?
  - Hva kan kilden brukes/ikke brukes til?
- Elevene fullfører overskriftene, skriver stikkord eller utfyllende setninger.
- Til slutt skal hver gruppe presentere kilden og gruppens refleksjoner i plenum til resten av klassen.

Estimert tidsbruk

Intro til tematikken
og forklaring av
oppgaven v/lærer:

10 min.

Gruppearbeid:

15 min.

Presentasjon og
gjennomgang i
plenum:

20 min.

Hva trenger du?

- Et utvalg kilder, illustrert gjennom bilder, tekst e.l.
- Kort skriftlig forklaring av innholdet i kilden.
- Gjennomføring på tavle:
  - Tusjer, mulighet for å henge opp kilde og overskrifter
- Gjennomføring på bord:
  - Tusjer, ark

Eksempel på
kildeutvalg

Kilde 1 – Filmen "Utøya 22. juli – 72 minutter som endret oss for alltid"

Filmplakat for filmen "Utøya 22. juli", av regissør Erik Poppe.

Filmen hadde premiere 09.03.2018.

"Utøya 22. juli" forteller historien om den fiktive karakteren Kaja, som er AUF' er og på Utøya sammen med lillesøsteren sin 22. juli 2011.

Ingen av karakterene i filmen er basert på reelle personer, men regissøren har snakket med mange av de som overlevde for å skildre denne dagen så virkelighetsnært som mulig.

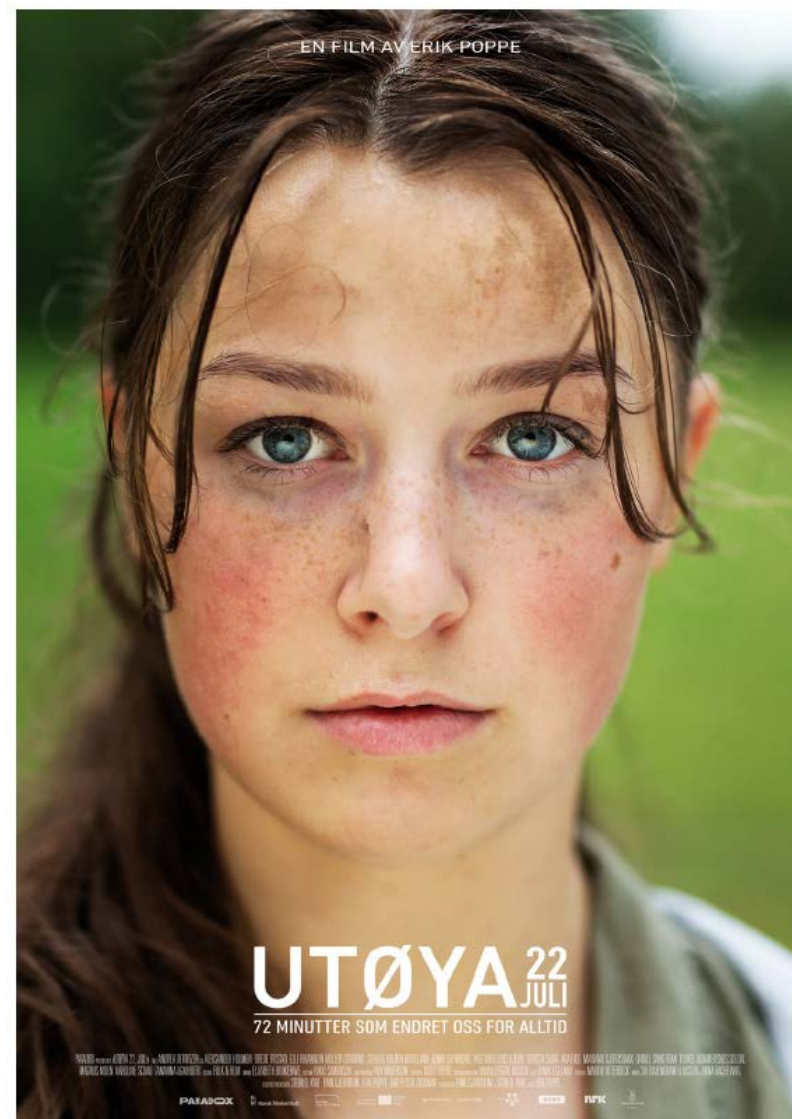

Foto: Paradox Rettigheter AS / Nordisk Film Distribusjon

Kilde 2: Anders Behring Breiviks "Manifest"

Noen timer før terrorangrepet distribuerte Breivik kompendiet "2083 - A European Declaration of Independence" til rundt tusen e-postadresser. Lite av innholdet i det såkalte "Manifestet" er skrevet av ham selv. Kompendiet består hovedsakelig av tekster fra kjente høyreekstreme skribenter som hevder det pågår en evig krig mellom muslimer og kristne, og at muslimer ønsker å innføre samfunnssystemer fra 600-tallet og dermed er en trussel mot europeisk kultur.

Slike oppfatninger er sentralt i den såkalte Eurabia-teorien, som er en av de mest utbredte konspirasjonsteoriene i vår tid. Den hevder at politiske ledere samarbeider med muslimer om islamsk overtakelse av Europa. Breivik betegnet seg selv som en ultranasjonalist og anklaget Arbeiderpartiet for å ha åpnet for innvandring til Norge. Han mente Ap var landssvikere, og derfor legitime mål i hans kamp for å redde "sitt folk".

(Dette er en skjermdump fra en YouTube-video publisert av Breivik samtidig

1som han sendte ut sitt såkalte "Manifest".)

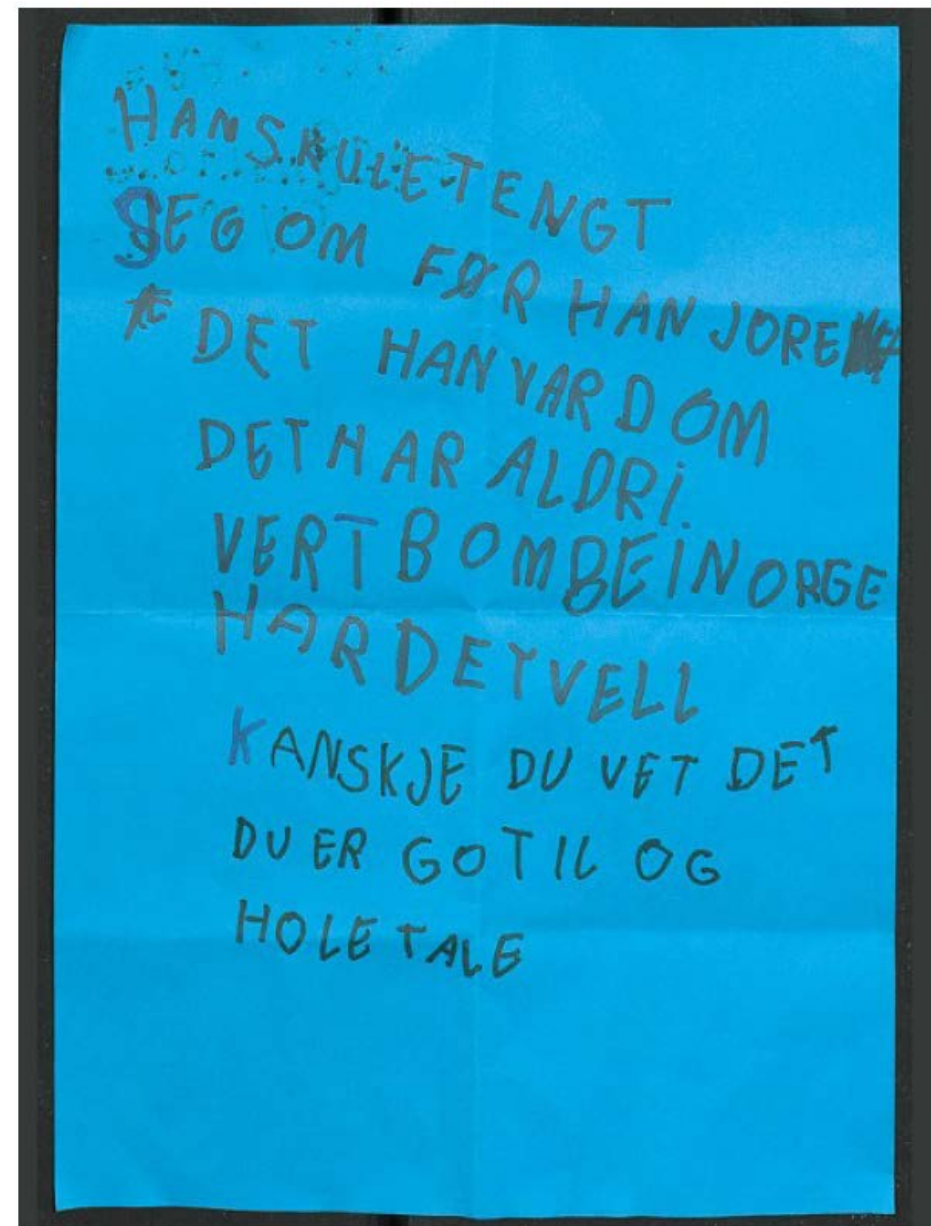

Foto: AFP PHOTO/YOUTUBE

22. juli-senteret

Kilde 3: Barnetegning

Barnetegning bevart i Riksarkivet sammen med annet minnemateriale fra spontane minnesteder etter 22. juli 2011.

Riksarkivet, arkivreferanse: RA/S-6313

Kilde 4: Dikt

“Etter 22. juli”, Frode Grytten

Dikt skrevet i ukene etter terroren 22. juli.

Etter 22. juli

etter at vi blei sprengt i filler
etter at fredagen fall ut av hendene på oss
etter at vi måtte lære oss norsk på ny
etter at sorga strekte seg heilt opp til håret
etter at dagane tok til å regne ned over oss
orda overlever ein 9mm glock
kjærleiken er kraftigare enn ei 500 kilos bombe
å halde hender er mektigare enn ladegrepet
eit lite kyss er viktigare enn 1500 sider med hat
eit vi er så mykje meir enn eit eg
det kjem eit nytt 22. juli, det må jo det
ferja skal frakte fleire bankande hjarte over
telta skal bli slått opp på grønt gras
morgonsola skal kysse øya vaken
hei, hei, på tide å stå opp og endre verda

Frode Grytten

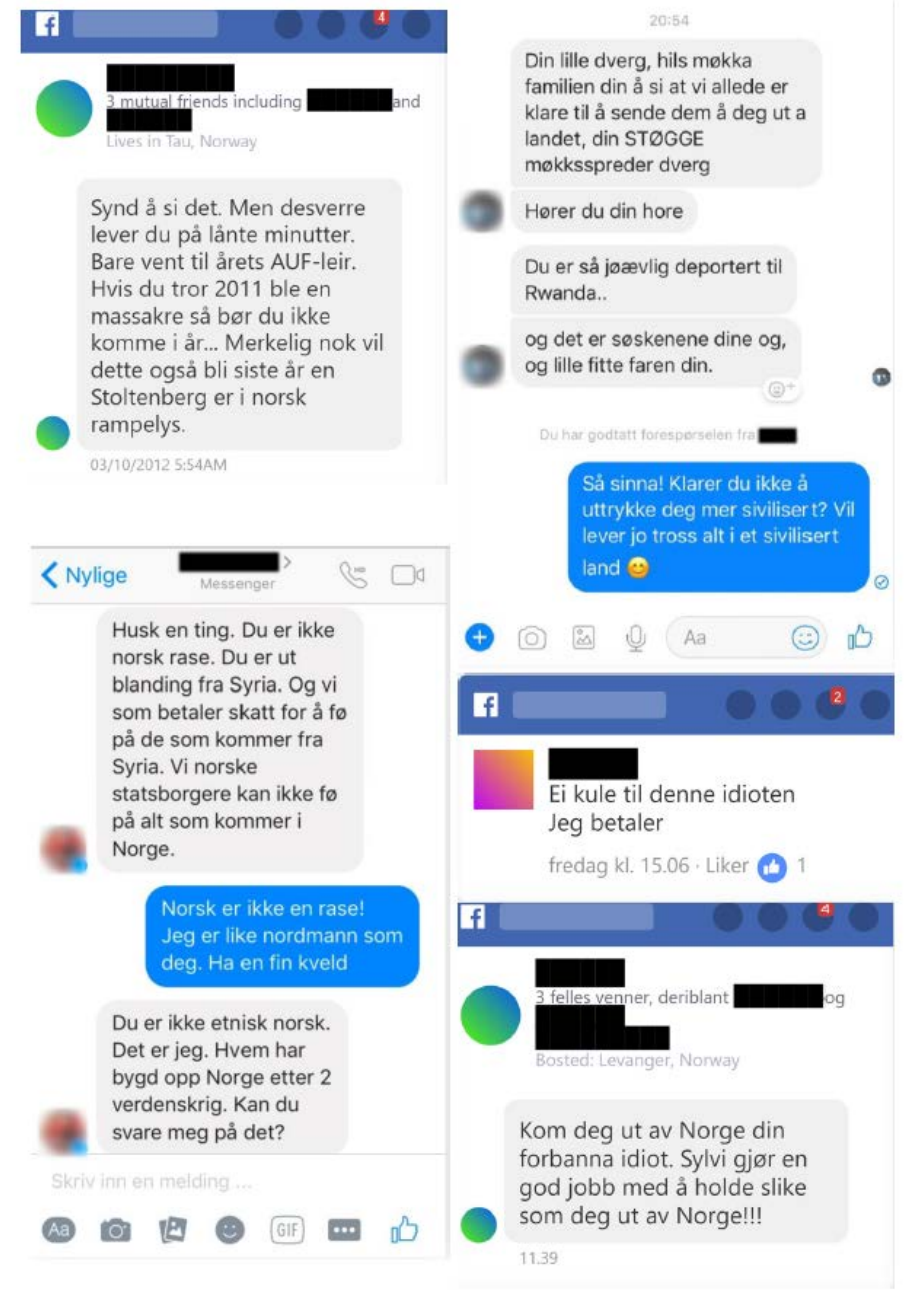
Foto: Tonje Brenna

22. juli-senteret

Kilde 5: Hatmeldinger

Hatmeldinger sendt til sentrale AUF'eres facebookprofiler.

Hentet fra A-magasinet's reportasje «De overlevde Utøya, nå lever de med drapstrusler» Aftenposten, 19. juli 2018.

22. juli-senteret

Forslag til spørsmål
og innfallsvinkler

Kilde 1: Forslag til spørsmål

Etter gruppearbeidet presenterer elevene først sine refleksjoner. Deretter kan læreren bidra med spørsmål og innspill for ytterligere diskusjon.

- Har noen av dere sett filmen?
- Hva har det å si at dette er en fiksjonsfilm?
- Filmen er utarbeidet i samarbeid med noen av de som overlevde Utøya. Kaia finnes ikke, men er basert på andres historier. Hva slags betydning har det?
- Filmen starter 22. juli og varer i 72 minutter. Fokuset er på Utøya, og på ofrene. Hva uteblir?
- Er det en verdi i seg selv å rette fokus mot de som ble rammet og det de sto for?
- Kan denne filmen lære oss noe om årsakene til angrepet? Hva?
- Hva sier kilden om høyreekstremisme?

Mål: Bevisstgjøring rundt fiksjons- og kulturprodukter som historisk kilde.

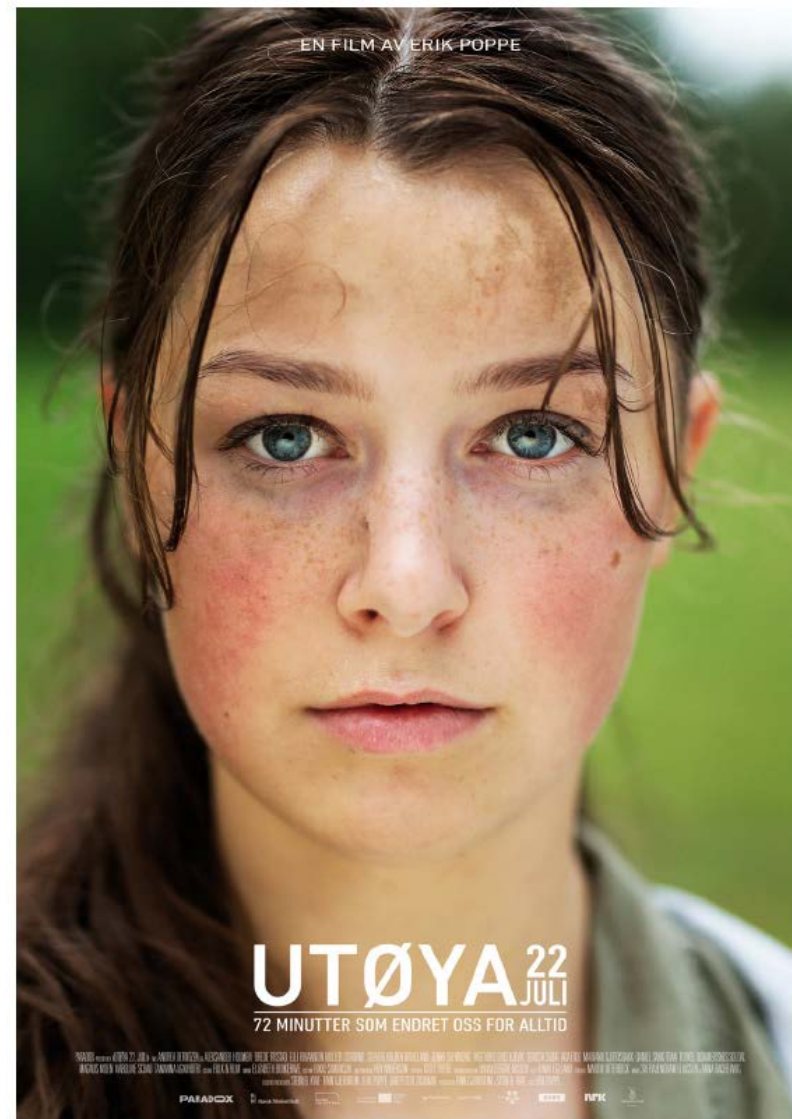

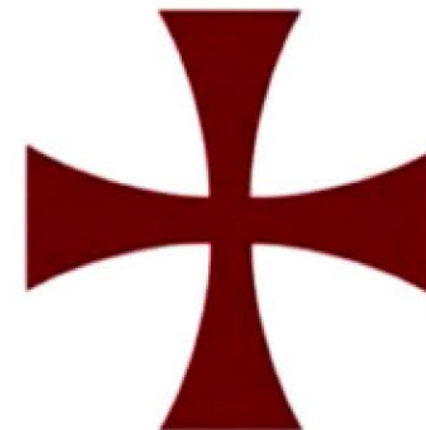
Foto: Paradox Rettigheter AS / Nordisk Film Distribusjon

22. juli-senteret

Kilde 2: Forslag til spørsmål

Etter gruppearbeidet presenterer elevene først sine refleksjoner. Deretter kan læreren bidra med spørsmål og innspill for ytterligere diskusjon.

- Hva kan vi lære om 22. juli av å lese denne kilden?
- "Manifestet" ble en viktig kilde i rettssaken, ikke minst i spørsmålet om Breivik var tilregnelig. Hvorfor det tror dere?
- Hva har det å si at Breivik i stor grad brukte kilder fra andre høyreekstreme? Hva har det å si for oss i dag at han ikke var "alene" om holdningene sine?
- Hvordan synes dere vi bør bruke manifestet som kilde? Kan det være problematisk å gjengi innholdet i det som står her?
- Hvordan kan kilden forklare det politiske ved angrepet? Hva tenker dere om forklaringer som sier at Breivik var en "gal mann"?
- Var Breivik kildekritisk?

2083 - A European Declaration of Independence

De Laude Novae Militae

by Andrew Derwick, London UK, 2011

Foto: AFP PHOTO/YOUTUBE

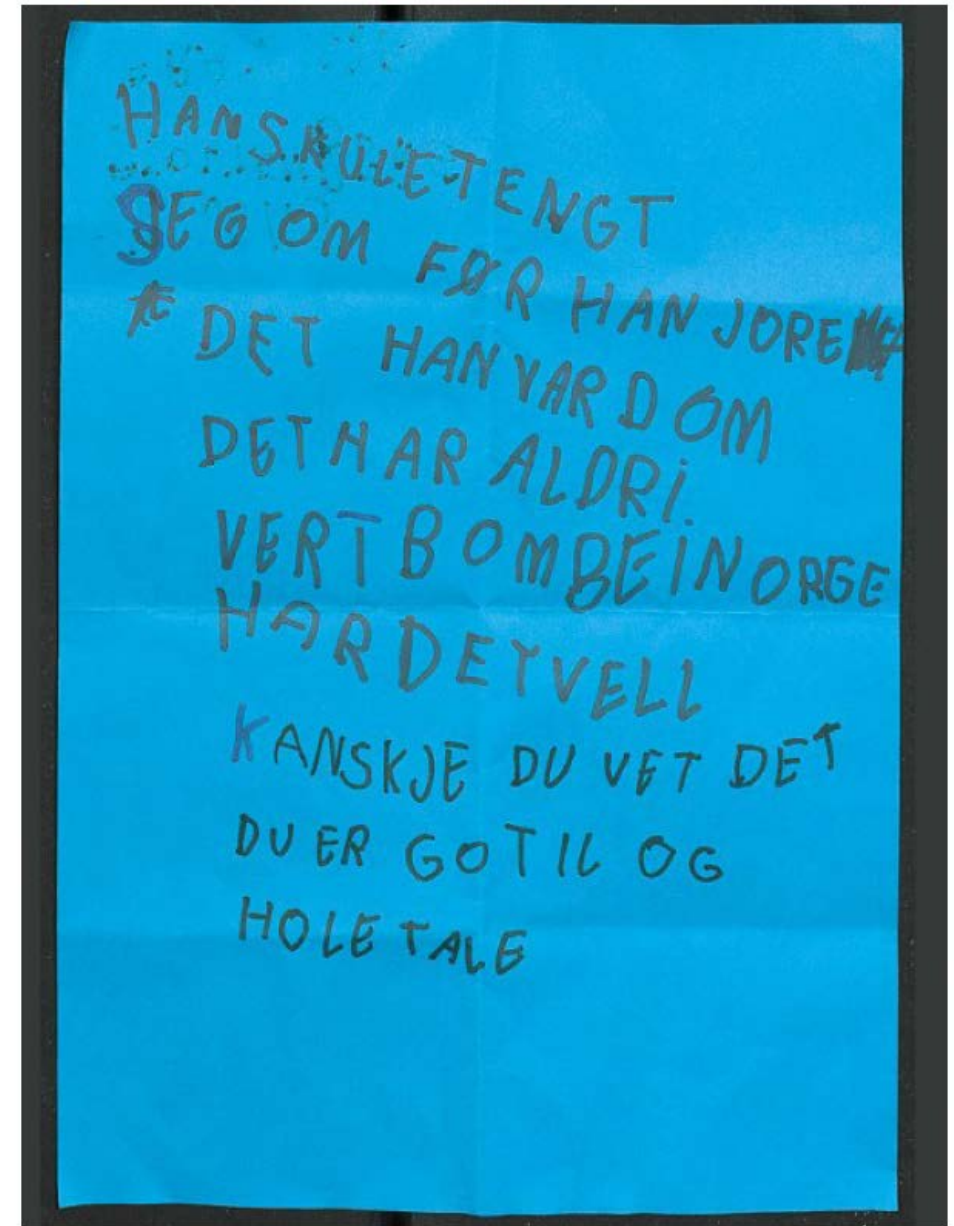
Mål: Bevisstgjøre elevene på det politiske grunnlaget for angrepet, med et spesifikt mål og en ideologisk begrunnelse.

Kilde 3: Forslag til spørsmål

Etter gruppearbeidet presenterer elevene først sine refleksjoner. Deretter kan læreren bidra med spørsmål og innspill for ytterligere diskusjon.

- Hva forteller denne kilden?
- Hvem tror dere har skrevet den?
- Forteller den noe om hva som skjedde 22. juli? Hva er utelatt?
- Hva er fokus her? Hvorfor? Hvem er "go til og hole tale"?
- I dagene etter 22. juli oppsto det spontane minnesteder over hele landet. Blomster, tegninger, bamser og brev fra disse folkelige reaksjonene er samlet i riksarkivet. Hvorfor tror dere dette er dette viktige kilder å bevare?
- Barna som kilde: Hvor gamle var dere 22. juli 2011?

Mål: Bevisstgjøring av den nasjonale dimensjonen av angrepet, alle generasjoner ble berørt – deres generasjon delaktige.

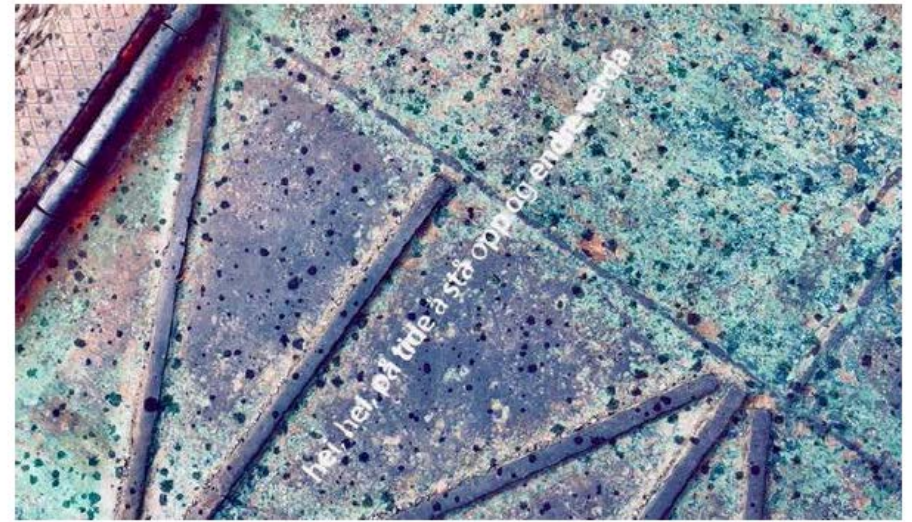
Riksarkivet, arkivreferanse: RA/S-6313

Kilde 4: Forslag til spørsmål

Etter gruppearbeidet presenterer elevene først sine refleksjoner. Deretter kan læreren bidra med spørsmål og innspill for ytterligere diskusjon.

- Hva tror dere er budskapet til forfatteren? Hva tenker dere han vil vi skal lære av 22. juli?
- Har dere funnet noen faktafeil her?
- Hva sier denne kilden om det som skjedde? Sier den noe om årsakene til terroren?
- På hvilken måte er den også en oppfordring til alle oss som står igjen?
- Vil en av dere lese noe fra diktet?

Mål: Bevisstgjøring rundt kulturuttrykk som kilde både til innsikt, refleksjon og engasjement

Etter 22. juli

etter at vi blei sprengt i filler
etter at fredagen fall ut av hendene på oss
etter at vi måtte lære oss norsk på ny
etter at sorga strekte seg heilt opp til håret
etter at dagane tok til å regne ned over oss
orda overlever ein 9mm glock
kjærleiken er kraftigare enn ei 500 kilos bombe
å halde hender er mektigare enn ladegrepet
eit lite kyss er viktigare enn 1500 sider med hat
eit vi er så mykje meir enn eit eg
det kjem eit nytt 22. juli, det må jo det
ferja skal frakte fleire bankande hjarte over
telta skal bli slått opp på grønt gras
morgonsola skal kysse øya vaken
hei, hei, på tide å stå opp og endre verda

Frode Grytten

Foto: Tonje Brenna

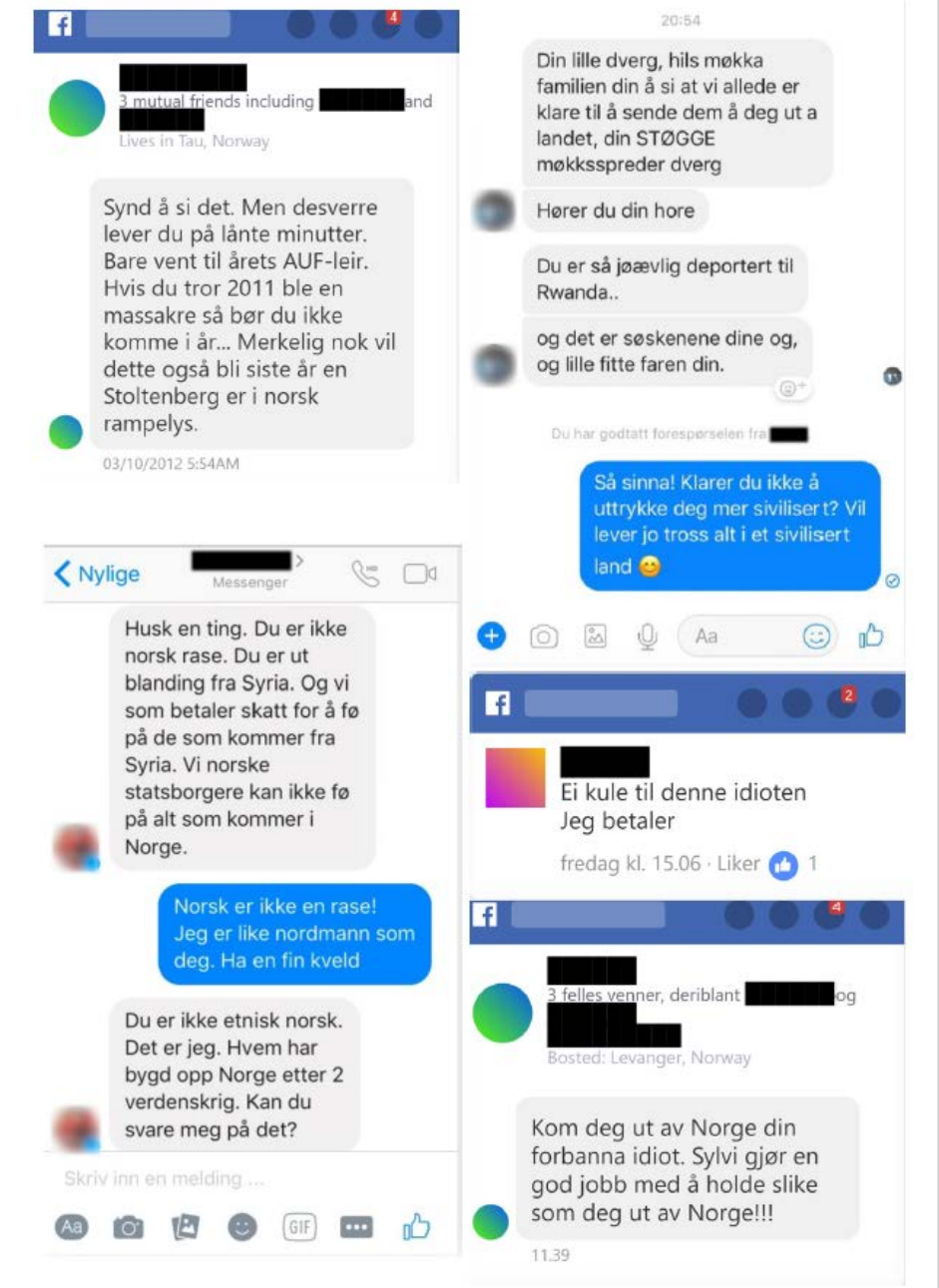
22. juli-senteret

Kilde 5: Forslag til spørsmål

Elevene presenterer først sine refleksjoner. Deretter kan læreren bidra med spørsmål og innspill for ytterligere diskusjon.

- Disse meldingene er skrevet lenge etter 22. juli 2011, noen av dem så sent som i 2018. Hva kan de lære oss om 22. juli?
- Hvem tror dere sender sånne meldinger? Sier de noe om årsakene til terroren i 2011?
- Hva forteller kilden om de som ble utsatt for angrepet?
- I hvilken grad forteller kilden om 22. juli-historiens relevans i Norge i dag?
- Hva tenker dere om det som står her? Hva kan vi gjøre for å motarbeide hatprat?
- I hvilken grad er denne typen retorikk og trusler et demokratisk problem?

Mål: Bevisstgjøre rundt og aktualisere 22. juli gjennom ideologi og holdninger som deles av flere – trekke linjer til dagens debattklima, ytringsfrihet og demokrati.

22. juli-senteret

Tips til læreren

Før oppgaven:

- Vis gjerne frem et eksempel på en kilde når du forklarer oppgaven. Det gjør det enklere å forstå hva elevene skal gjøre.
- Presiser gjerne at øvelsen ikke har en fasit – elevene skal selv bidra med sine refleksjoner.
- Sørg for at det ikke er for mange elever i hver gruppe. Slik får flest mulig anledning til å delta.

Under oppgaven:

- Bistå elevene ved behov. Er det noe de ikke forstår? Trenger de å settes i gang? Gå rundt og still spørsmål som kan åpne for flere diskusjoner rundt kildens innhold.
- Forsøk å fange opp diskusjoner og refleksjoner som du kan ta tak i når elevene i etterkant skal presentere. Erfaringsmessig kan de ha vært innom flere temaer enn de legger frem i plenum.

Etter oppgaven:

- Presentasjonsrunden er en god anledning til å snakke om og diskutere 22. juli i et bredt perspektiv – årsaker, konsekvenser og betydningen av 22. juli i dag.
- Sørg for at gruppene lytter til hverandre. I tillegg til å få eierskap til én kilde, gir gjennomgangen de andre gruppene anledning til å lære om flere sider ved historien.
- Bruk plenumsgjennomgangen til å stille elevene spørsmål (se "forslag til spørsmål og innfallsvinkler).
- Sett kildene i sammenheng: "Hva slags info hadde vi manglet om vi kun hadde kilde X, og ikke kjente til kilde Y?" "Hvordan komplimenterer de hverandre?" "Hva slags kilder finnes som kan forklare det problematiske med kilde Z?"
- Bruk gjerne litt tid avslutningsvis på å snakke om kildetilfanget som helhet. Bredden av kilder som kan gi innsikt i en historie som 22. juli. Hvilke kilder mener de er viktigst? Hvorfor? Ulike kilder til ulike formål. Viktigheten av kildekritikk, men også kildemangfold. Jo flere kilder, jo større forståelse – små biter i puslespillet som utgjør det vi kaller "historien om" 22. juli.

Alternative gjennomføringer

Ta i bruk andre kilder

Oppgaven fungerer best dersom kildene viser flere sider av 22. juli, men det er en fordel å finne kilder som er relevante for dine elever. Vurder også refleksjonsnivå: Til yngre grupper er kanskje manifestet for vanskelig – hvilke andre kilder kan få i gang samtaler om ideologi og motiv?

Alt fra gjenstander, korte film- og nyhetsklipp, avisartikler fra før, under og etter, til musikk og taler kan være relevante. Med lengre tid kan elevene fordype seg i kilden i sin helhet (filmplakat som illustrasjon med forklaring vs. se selve filmen).

Gi hver gruppe hele utvalget, men kun ett fokus

Gi alle gruppene samme kildeutvalg, men fordel overskriftene mellom dem. Altså: gruppe 1 skal reflektere rundt "Kilden forteller noe om..." (for hver kilde); gruppe 2 rundt "Kilden forteller lite om..." (for hver kilde); gruppe 3 – "Kilden får oss til å lure på...", osv...

Vær kreativ!

Oppgaven er fleksibel, og kan enkelt tilpasses ulike klassetrinn og elevgrupper. Se den gjerne som et utgangspunkt heller enn en fasit, og lag din egen versjon.

22. juli-senteret